

დაგროვებითი პენსიის განვითარების გავლენა საპენსიო პოლიტიკაზე საქართველოში

თამილა ნუცუბიძე

ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი, ქუთაისის უნივერსიტეტი
tamila.nutsubidze@unik.edu.ge

აბსტრაქტი

დაგროვებითი, სავალდებულო და ნებაყოფლობითი საპენსიო სქემების განვითარება ხელს უწყობს საპენსიო ასაკში მუშაკთა ფინანსური უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად გრძელვადიანი საინვესტიციო შესაძლებლობების და დანაზოგების განვითარებას საქართველოში. გრძელვადიან პერსპექტივაში, დაგროვებითი საპენსიო სქემების განვითარება შესაძლებელია მოახდენს გავლენას სახელმწიფოს საპენსიო პოლიტიკაზე; სახელმწიფოს ჩართულობის როლი სოციალურ პოლიტიკაში და მისი სოციალური ხარჯები შესაძლოა შეიცვალოს დემოგრაფიული ტენდენციების შესაბამისად.

საკვანძო სიტყვები: დაგროვებითი პენსია, საპენსიო რეფორმა, საპენსიო პოლიტიკა

JEL: I38

DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.14>

ციტირებისათვის: ნუცუბიძე თ. (2023) დაგროვებითი პენსიის განვითარების გავლენა საპენსიო პოლიტიკაზე საქართველოში. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ადამიანური კაპიტალი, ინსტიტუტები, ეკონომიკური ზრდა“. შრომების კრებული. ქუთაისის უნივერსიტეტი. გვ. 112 -120. DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.14>

შესავალი: საპენსიო სისტემის ფისკალური რისკები

მსოფლიო ბანკის მიერ შემუშავებული საპენსიო რეფორმის მეთოდოლოგიის თანახმად, მრავალსვეტიანი საპენსიო სისტემები რომლებიც მოიცავენ სხვა და სხვა ტიპის საპენსიო სქემებს (სახელმწიფოს და კერძოს, სავალდებულოს და ნებაყოფლობითს) უზრუნველყოფენ მოსახლეობის სოციალურ დაცვას და მუშაკთა სოციალურ დაზღვევას. მრავალსვეტიანი საპენსიო სისტემები წარმოადგენენ ხანდაზმული მოსახლეობის ფინანსური უზრუნველყოფის ეფექტურ მექანიზმს (World Bank, 2005). სახელმწიფო სოციალური შემწეობის პროგრამებთან ერთად მრავალსვეტიანი საპენსიო სისტემები ქმნიან სოციალური დაცვის მნიშვნელოვან „უსაფრთხოების ბადეს“ („safety net“) არა მხოლოდ ასაკოვანი მოსახლეობისათვის, არამედ, მთლიანობაში საზოგადოებისთვის. სწორედ მრავალსვეტიანი საპენსიო სისტემის ჩამოყალიბე-

ბა აუცილებელია ქვეყანაში სამუშაო ძალის განვითარებისთვის, დანაზოგების ზრდისთვის და ადეკვატური საპენსიო შემოსავლებით მოსახლეობის უზრუნველსაყოფად.

2005 წლიდან, „სახელმწიფო პენსიის შესახებ“ კანონის მიღებით, საქართველოში დაიწყო საპენსიო სისტემის რეფორმირება რომელიც გულისხმობდა პირველი სვეტის, საყოველთაო პენსიის ჩამოყალიბებას. თანმიმდევრულად ვითარდებოდა საპენსიო სისტემა თანამედროვე საქართველოში. დღესდღეობით, სახელმწიფო საყოველთაო სოციალური პენსია არის საპენსიო სისტემის უმსხვილესი და უმნიშვნელოვანესი ნაწილი ბენეფიციართა რაოდენობის და ქვეყანაში სიღარიბის დაძლევის ეფექტის გათვალისწინებით, რაც განპირობებულია აღნიშნული პენსიის სოციალური და თაობათაშორისი გადანაწილებითი ფუნქციით.

სახელმწიფო პენსია დღესდღეობით გიცემა დაახლოებით 800,000 საპენსიო

ასაკის მქონე ადამიანზე. მისი ოდენობა პერიოდულად იზრდება რათა საპენსიო სარგებელი იყოს ადეკვატური. თანამედროვე ეტაპზე, სახელმწიფო პენსიის ჩანაცვლების კოეფიციენტი (საშუალო ხელფასთან შეფარდებით) დაახლოებით 23-პროცენტს შეადგენს. ასეთი ნიშნული გარკვეულწილად ადეკვატურია თუ გავითვალისწინებთ სახელმწიფო პენსიის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფუნქციას - სიღარიბის დაძლევის ფუნქციას. სახელმწიფო პენსიის გასაცემად გამოყოფილი საბიუჯეტო ხარჯები მთლიანი შიდა პროდუქტის დაახლოებით 5 პროცენტს შეადგენენ. ხოლო მისი საპროგნოზო ხარჯი 2060 წლისთვის, 10 პროცენტს მიაღწევს რაც ამავდროულად ბიუჯეტის მთლიანი ხარჯების მესამედს გაუთანაბრდება (Asian Development Bank, 2022). საქართველოში მიმდინარე დემოგრაფიული ტენდენციები ხელს უწყობენ ფისკალური საბიუჯეტო რისკების ზრდას და შესაბამისად უქმნიან საფრთხეს სახელმწიფო პენსიის მდგრადობას გრძელვადიან პერსპექტივაში. სახელმწიფო პენსიის ჩანაცვლების კოეფიციენტის არსებული ნიშნულის შენარჩუნება მნიშვნელოვან ფისკალურ გამოწვევას წარმოადგენს. დემოგრაფიული ცვლილებები იწვევს პენსიონერთა რაოდენობის ზრდას მთლიან მოსახლეობასთან შეფარდებით. აღნიშნული მაჩვენებელი თანამედროვე მდგომარეობით 20 პროცენტიდან 30 პროცენტამდე გაიზრდება 2070 წლისთვის. ასევე, გაეროს მონაცემების მიხედვით, ორმაგად და უფრო მეტად გაიზრდება ხანდაზმულთა დამოკიდებულების კოეფიციენტი (პენსიონერთა რაოდენობა სამუშაო ასაკის მქონე მოსახლეობასთან შეფარდებით) და 2070 წლისთვის 60 პროცენტს მიაღ-

წევს. აღნიშნული ტენდენციები მიუთითებენ ფისკალური რისკების დაძლევის აუცილებლობაზე საქართველოში.

სისტემური რეფორმები: დაგროვებითი საპენსიო სქემების განვითარება

საპენსიო სარგებლის ადეკვატურობის შენარჩუნების და გაზრდის მიზნით, საქართველოს მთავრობა 2018 წლიდან ახორციელებს საპენსიო სისტემის სისტემურ რეფორმებს. საქართველოს საპენსიო სისტემა უკვე სამი ძირითადი სვეტით არის წარმოდგენილი. წამოწყებული რეფორმები ხელს უწყობენ საპენსიო სისტემის ინსტიტუციურ განვითარებას. ცხრილი 1 წარმოადგენს თანამედროვე საპენსიო სისტემას, მის ძირითად კომპონენტებს და მახასიათებლებს.

2018 წელს ძალაში შევიდა კანონი „დაგროვებითი პენსიის შესახებ“. კანონის მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, საპენსიო სქემაში გაწევრიანება სავალდებულოა ყველა დასაქმებულისთვის, გარდა იმ დასაქმებულისა, რომელსაც კანონის ამოქმედებამდე შეუსრულდა მამაკაცს 60 წელი, ხოლო ქალს – 55 წელი. 2022 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით საპენსიო სქემაში გაწევრიანებულ დასაქმებულთა რაოდენობამ ჯამში შეადგინა 1,359,887. ამავე პერიოდში საპენსიო სააგენტოს სისტემაში რეგისტრირებული დამსაქმებლების რაოდენობაა 94,994. 2022 წლის განმავლობაში საპენსიო სააგენტომ დააკმაყოფილა 1,858 პენსიის მოთხოვნის განცხადება, ხოლო ამავე პერიოდში გაცემულმა პენსიამ/საპენსიო აქტივმა შეადგინა 5,362,489.22 ლარი. ჯამურად, 2019-2022 წლებში პენსიის სახით გაცემულმა თანხამ სულ 9,722,021.67 ლარი შეადგინა. საპენსიო ფონდი იზრდება წლების განმავლობაში. დაგროვებითი პენსიის განვითარების ჯამური მონაცემები

წარმოდგენილია ცხრილში ქვემოთ (იხ. ცხრილი 2).

კრიტერიუმები და პარამეტრები	სახელმწიფო სოციალური და დაგროვებითი პენსია		
	სახელმწიფო სოციალური პენსია	დაგროვებითი სავალდებულო პენსია	ნებაყოფლობითი კერძო პენსია
პენსიის მიმღებთა რაოდენობა (მამაკაცები 65+ და ქალები 60+)	მოსახლეობის დაახლოებით 100%	ყველა დასაქმებული და თვითდასაქმებული: 1 858 (2022 წ.)	ფორმალურ სექტორში დასაქმებული: 18 (2023 წ.)
მონაწილეები (2022 წ.)	822 385 (ბენეფიციარები)	1 119 628	15 723
მონაწილეობა	საყოველთაო	ყველა დამსაქმებელი და დასაქმებული; (ნებაყოფლობითი თვითდასაქმებულთათვის)	ნებაყოფლობითი
ხელფასის ჩანაცვლების კოეფიციენტი, %	დაახლოებით 23%	დამოკიდებულია ინდივიდუალურ შენატანებზე და მიღებულ მოგებაზე	დამოკიდებულია ინდივიდუალურ შენატანებზე და მიღებულ მოგებაზე
საბიუჯეტო ხარჯი	5%, მშპ (2022 წ.)	დაახლ. 250-300 მლნ.ლ. (2022-2025 წწ.)	0 %

ცხრილი 1. საქართველოს სამ სვეტიანი საპენსიო სისტემა. წყარო: ავტორის მიერ შედგენილი გამოყენებული სტატისტიკური ინფორმაციის წყარო: „საქართველოს საპენსიო რეფორმა“, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, 2016 წ.; სტატისტიკის სახელმწიფო სამსახური, 2023 წ.; სოციალური მომსახურების სააგენტო, 2023 წ.; საქართველოს საპენსიო სააგენტო, 2022 წ.; ფინანსთა სამინისტრო, 2023 წ.; საქართველოს დაზღვევის სახელმწიფო ზედამხედველობის სამსახური, 2023 წ.

2022 წლის მდგომარეობით საპენსიო ფონდი შეადგენს 1,908 მილიონ ლარს, 265 მლნ ლარის ჩათვლით, რომელიც წარმოადგენს დარიცხულ პროცენტს ძირითადად მიღებულს საბანკო დეპოზიტებიდან და სახელმწიფო ობლიგაციებიდან. საპენსიო ფონდის წლიური საინვესტიციო შემოსავალი - 7.3 პროცენტს შეადგენს ამავე პერიოდში. 2022 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით საინვესტიციო აქტივების წმინდა ღირებულება 2,947,150,653 ლარს შეადგენდა, საიდანაც საინვესტიციო საქმიანობის შედეგად მიღებული წმინდა ამონაგები 436,969,884 ლარია. საპენსიო ფონდის წმინდა ამონაგებმა 2019 წლის 1-ლი იანვრიდან 2022 წლის 31 დეკემბრამდე 40.82%, ხოლო რეალურმა ამონაგებმა ინფლაციის გათვალისწინებით 2,69% შეადგინა. საანგარიშო

პერიოდის ბოლოს, საინვესტიციო პორტფელის 81.2% განთავსებული იყო ლარში, ხოლო 18.8% უცხოურ ვალუტაში დენომინირებულ აქტივებში (Pensions Agency, 2022)

საპროგნოზო მაჩვენებლების გათვალისწინებით, შესაძლებელია დავასკვნათ, რომ საყოველთაო სახელმწიფო პენსია და სავალდებულო დაგროვებითი პენსია ერთობლივად უზრუნველყოფს საშუალო შემოსავლების მქონე მუშაკებისთვის (35-წლიანი სამუშაო სტაჟის გათვალისწინებით) საშუალო ხელფასის დაახლოებით 37 პროცენტის ჩანაცვლებას (Ministry of Economy and Sustainable Development, 2016). ხელფასის ასეთი ჩანაცვლების კოეფიციენტი, უნდა წარმოადგენდეს ფორმალურ სექტორში დასაქმებული უმრავლესი მუშაკე-

ბისთვის სამუშაო ძალაში ჩართულობის და დაგროვების სტიმულირების მნიშვნელოვან ფაქტორს. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ მაღალი შემოსავლების მქონე მუშაკე-ბისთვის, უნდა იყოს მიზანშეწონილი და-

მატებით ნაბაყოფლობითი კერძო საპენსიო სქემებში მონაწილეობა და მეტი ადეკვატური ხელფასის ჩანაცვლების კოეფიციენტისკენ მისწრაფვა.

	30.06.2019	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	30.06.2022	31.12.2022
დარეგისტრირებულ ორგანიზაციათა რაოდენობა	53,746	61,160	71,600	82,801	88,090	94,994
მონაწილეთა რაოდენობა	825,614	960,443	1,106,527	1,235,902	1,292,264	1,359,887
მონაწილეთა რაოდენობა რომლებმაც დატოვეს საპენსიო სქემა	135,305	164,443	168,895	171,239	172,636	...
აკუმულირებული შენატანების ოდენობა, სულ (მლნ. ლარი)	225.86	489.89	1,059.30	1,715.65	2,101.23	2,583.27
წლიური საინვესტიციო შემოსავალი	5.30%	6.70%	12.90%	9.49%	8.94%	7.3%

ცხრილი 2. დაგროვებითი საპენსიო სქემების განვითარება, ჯამური მონაცემები, 2019 – 2022 წწ. წყარო: ავტორის მიერ შედგენილი საპენსიო სააგენტოს და აზიის განვითარების ბანკის სტატისტიკური და ანალიტიკური მონაცემების გამოყენებით: Asian Development Bank, 2022. "Pension Reform Note"; Pension Agency, 2022. "Annual Report".

2023 წლის 31 მაისს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო „ნებაყოფლობითი კერძო პენსიის შესახებ“ კანონი. ახალი კანონის „ნებაყოფლობითი კერძო პენსიის შესახებ“ მიღებით უქმდება 1998 წელს მიღებული კანონი „არასახელმწიფო საპენსიო დაზღვევის და უზრუნველყოფის შესახებ“. ახალი კანონის მიღება მნიშვნელოვანწილად საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით ნაკისრი ვალდებულებითაა განპირობებული. შესაბამისად, კანონპროექტი შესაბამისობაშია ევროდირექტივებთან, რაც საფუძველს უყრის ნებაყოფლობითი საპენსიო სქემების ინსტიტუციურ განვითარებას; საპენსიო სქემების ორგანიზების, რეგულირების და მათზე ზედამხედველობის, საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის დანერგვის პოტენციურ შესაძლებლობებს.

მიუხედავად იმისა რომ საქართველოში არსებული ნაბაყოფლობითი კერძო საპენსიო სქემები წარმოადგენენ თანამედროვე საპენსიო სისტემის განუყრელ ნაწილს, მოქმედი ნებაყოფლობითი კერძო საპენსიო სქემების როლი ეკონომიკაში არის უმნიშვნელოდ წარმოდგენილი. 2022 წლის მდგომარეობით, სსიპ საქართველოს დაზღვევის სახელმწიფო ზედამხედველობის სამსახურში რეგისტრირებულია ოთხი არასახელმწიფო საპენსიო სქემა, რომელთაგანაც სამი სქემის დამფუძნებლებს წარმოადგენენ სადაზღვევო ორგანიზაციები (სს "დაზღვევის საერთაშორისო კომპანია ირაო,, (საპენსიო სქემა რეგისტრირებულია 2008 წ.); სს "სადაზღვევო კომპანია ალდაგი,, (საპენსიო სქემა რეგისტრირებულია 2004 წ.); სს "სადაზღვევო კომპანია ჯი პი აი ჰოლდინგი,, (საპენსიო სქემა რეგისტრირებულია 2010 წ.)). ხოლო ერ-

თი სქემა დაფუძნებულია არამზღვეველი იურიდიული პირის მიერ (შპს "საქაერონავიგაცია,, (რეგისტრირებულია 2015 წ.) საკუთარი დასაქმებულები-სათვის. აღნიშნული საპენსიო სქემების მონაწილეთა რაოდენობა 2022 წლის მდგომარეობით, არ აღემატება 15,723 მონაწილეს, ხოლო საპენსიო სარგებლის / ბენეფიტების მიმღებთა რიცხვი უმნიშვნელოდ მცირეა. დღესდღეობით, ის 18 ბენეფიციარს შეადგენს. ამასთან ერთად აღსანიშნავია რომ საპენსიო რეზერვები 2022 წლის დეკემბრის მდგომარეობით დაახლოებით 34 მილიონ ლარს აღწევს, რაც ნიშნავს საპენსიო რეზერვების ჯამური მოცულობის გასამმაგებას ბოლო ათი წლის განმავლობაში (Insurance State Supervision Service of Georgia, 2023). ცხრილი 3 აღწერს ნაბაყოფლობითი კერძო საპენსიო სქემების განვითარების დინამიკას 2012 წლიდან 2022 წლის ჩათვლით.

აღსანიშნავია რომ ბოლო ათწლეულის განმავლობაში იცვლებოდა როგორც საპენსიო სქემების დამფუძნებლები და მათი რაოდენობა, ასევე საპენსიო სქემების მონაწილეთა რიცხოვნობა, რომელსაც შემცირების

მკაფიო ტენდენცია ახასიათებს ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში, 2019 წლიდან დაწყებული. აღნიშნული შემცირების ტენდენცია გამოწვეულია დაგროვებითი სავალდებულო პენსიის დანერგვით. აღნიშნული საპენსიო სქემები დე-ფაქტო მისაწვდომია ფორმალურ სექტორში დასაქმებულთათვის. სწორედ ახალი კანონმდებლობის ძალაში შესვლის მიზანია არსებული საპენსიო სისტემის კერძო ნებაყოფლობითი დაგროვებითი პენსიის კომპონენტის ინსტიტუციური რეფორმირება, რაც ხელს შეუწყობს ნებაყოფლობითი პენსიების განვითარებას საქართველოში. ამასთან ერთად, აღსანიშნავია, რომ შესაბამისი მასტიმულირებელი ზომები უნდა განხორციელდეს რომ წახალისდეს მუშაკების აქტიური მონაწილეობა კერძო ნებაყოფლობით საპენსიო სქემებში. ასეთი ზომები უნდა მოიცავდეს როგორც მუშაკთა ფინანსური განათლების განვითარებას მაიოპიის (myopia) ტენდენციის შესამცირებლად, ასევე, და რაც უმთავრესია, დამსაქმებლების სტიმულირებას, რათა მოახდინონ მუშაკებისთვის საპენსიო სქემების აქტიური შეთავაზება.

წელი	საპენსიო შენატანები	მონაწილეთა რაოდენობა	მონაწილეთა რაოდენობა, ვინც იღებს პენსიას	საპენსიო სქემიდან გატანილი სახსრები	საპენსიო რეზერვები წლის ბოლოს	საპენსიო სქემების საინვესტიციო შემოსავალი
2012	2 407 256	18 397	0	990 468	11 289 694	1 006 177
2013	2 779 415	18 909	0	1 866 308	12 924 893	1 117 963
2014	3 542 068	19 632	0	1 897 170	15 289 649	1 144 803
2015	4 730 599	20 653	0	2 056 660	18 831 828	1 369 511
2016	4 065 667	21 822	0	1 936 559	22 221 102	1 863 236
2017	6 385 211	23 077	0	3 209 294	26 740 038	1 997 782
2018	6 652 797	21 924	0	7 710 593	27 604 907	2 472 167
2019	4 182 393	15 957	0	16 405 783	16 724 785	1 616 883
2020	4 906 168	15 842	0	1 430 863	21 948 831	2 002 585
2021	5 333 850	15 790	0	1 557 108	27 236 786	2 355 782
2022	6 059 665	15 723	18	740 315	33 723 584	2 831 804

ცხრილი 3. კერძო ნებაყოფლობითი საპენსიო სქემების განვითარება, საპენსიო სქემების ჯამური მონაცემები, 2012 – 2022 წწ. წყარო: ავტორის მიერ შედგენილი საქართველოს დაზღვევის სახელმწიფო ზედამხედველობის სამსახურის, სტატისტიკური მონაცემების გამოყენებით, 2023 წ.

როგორც აღნიშნულია ზემოდ, გარკვეულწილად განსხვავებულია ნებაყოფლობითი კერძო საპენსიო სქემების ძირითადი დანიშნულება. მათი ძირითადი დანიშნულება არის ძირითადად მაღალი შემოსავლების მქონე მუშაკების კეთილდღეობის შენარჩუნება საპენსიო ასაკში. ამ საპენსიო სქემების ასეთი ფუნქცია, როგორც მეთოდოლოგიურად, ასევე საერთაშორისო პრაქტიკით მტკიცდება. მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში (გაერთიანებულ სამეფოში, ჩეხეთის რესპუბლიკაში, გერმანიაში, ბელგიაში, ირლანდიაში) კერძო ნებაყოფლობითი პენსიები სხვა არსებულ პენსიებთან ერთად უზრუნველყოფენ მონაწილეთა ხელფასების ჩანაცვლებას საშუალოდ 60 – 100 პროცენტით. ეს მაჩვენებელი მერყეობს ქვეყნებს შორის, და ადასტურებს დამატებითი, ნებაყოფლობითი საპენსიო სქემებში ჩართულობის მიზანშეწონილობას მუშაკებისთვის (Rochlitz, 2015). ეკონომიკის სამინისტროს გრძელვადიანი საპროგნოზო მაკროეკონომიკურ და საფინანსო (აქტივების მართვის მოსაკრებლების და რეალური ამონაგების საშუალო ოდენობის (3,5 პროცენტი)) მაჩვენებლებზე დაყრდნობით (Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, 2016) შესაძლებელია ვივარაუდოთ, რომ ქვეყნის მაღალშემოსავლიანი მუშაკების (თვიური ხელფასი 2500 ლარიდან და ზემოდ) კერძო დაგროვებითი პენსიის ჩანაცვლების კოეფიციენტი შესაძლებელია საერთაშორისო პრაქტიკით დადასტურებულ ზემოდაღნიშნულ პროცენტულ მაჩვენებლებს უტოლდებოდეს. მიუხედავად ამისა, აღსანიშნავია, რომ ნებაყოფლობითი საპენსიო სქემების, ისევე როგორც სხვა დაგროვებითი საპენსიო სქემების, ბენეფიციართა ფინანსური შედეგები დამოკიდებულია ძირითადად საპენსიო ბაზრის კონიუნქტურ

რაზე, მაკროეკონომიკურ, და ასევე სოციალურ და პოლიტიკურ ფაქტორზე, საპენსიო სქემების მონაწილეთა რაოდენობაზე, განხორციელებული შენატანების მოცულობაზე, აკუმულირებული საპენსიო აქტივების მართვის მიდგომებზე და გრძელვადიან პერიოდში საინვესტიციო მოგების მაჩვენებლებზე. ასევე, საერთაშორისო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ასეთი საპენსიო სქემების განვითარების შედეგები დიდწილად არის დამოკიდებული კაპიტალის ბაზრების ფუნქციონირებაზე და მათი განვითარების დონეზე.

საპენსიო პოლიტიკა გრძელვადიან პერსპექტივაში: პარამეტრული რეფორმების განხორციელების შესაძლებლობები

საქართველოში, დაგროვებითი (სავალდებულო და ნებაყოფლობითი) საპენსიო სქემების განვითარება დადებითად უნდა აისახოს არსებული ჩანაცვლების კოეფიციენტის გაზრდაზე. საქართველოს კანონის პროექტის „ნებაყოფლობითი კერძო პენსიის შესახებ“ განმარტებით ბარათში აღნიშნულია რომ, ჩანაცვლების კოეფიციენტის ზრდა გრძელვადიან პერიოდში დადებითად აისახება საქართველოს ეკონომიკაზე, მით უფრო, რომ სამომავლოდ სახელმწიფოს ჩართვა სოციალურ უზრუნველყოფაში შესაძლოა შემცირდეს კერძო ნებაყოფლობითი და სავალდებულო დაგროვებითი საპენსიო სისტემების წარმატების შემთხვევაში (Parliament of Georgia, 2023).

სახელმწიფოს ფისკალური მდგრადობის შენარჩუნების მიზნით, შესაძლებელია დაინერგოს სხვა და სხვა პარამეტრული რეფორმები რათა მოხდეს სახელმწიფო (სოციალური) პენსიის გონივრული საბიუჯეტო ხარჯის შენარჩუნება და ამასთან ერთად სახელმწიფო (სოციალური) საპენსიო სისტემის ადეკვატურობის და მდგრადობის შენარჩუნება გრძელვადიან პერსპექტივაში. შესაძლო პარამეტ-

რული რეფორმებისაგან აღსანიშნავია ორი შემდეგი მიმართულება რომლებსაც განსაკუთრებით უწევს რეკომენდაციას ისეთი საერთაშორისო ორგანიზაციები როგორებიც არიან საერთაშორისო სავალუტო ფონდი და მსოფლიო ბანკი. ასეთ პარამეტრულ რეფორმებს შორის აღსანიშნავია: 1) საპენსიო ასაკის ზრდა და 2) საპენსიო სარგებლის (ბენეფიტების) ოდენობის შემცირება ტესტირების (means-testing) მეშვეობით ან / და საპენსიო ხარჯის შემცირება ბენეფიციართა რაოდენობის ცვლილების შედეგად (ისევე, ტესტირების (means-testing) მეშვეობით). აღნიშნული პარამეტრული რეფორმები შესაძლებელია განიხილებოდეს სახელმწიფო პენსიის მზარდი ხარჯის შესაჩერებლად.

საერთაშორისო გამოცდილება ადასტურებს, რომ საპენსიო ასაკის გაზრდა შესაძლებელია მოხდეს ეტაპობრივად წლების განმავლობაში. საპენსიო ასაკის ზრდა მსოფლიოს სხვა და სხვა ქვეყანაში, როგორც ტენდენცია, არის მიზანშეწონილი, თუ გავითვალისწინებთ მოსახლეობის დაბერების ინტენსიურ პროცესებს. როგორც ზემოდ არის აღნიშნული, მოსახლეობის დაბერება და, ასევე, დამოკიდებულების კოეფიციენტის მნიშვნელოვანი მატება - წარმოადგენს მწვავე დემოგრაფიულ პრობლემას საქართველოშიც.

საპენსიო ასაკის გაზრდა გარკვეულ უპირატესობებს გვიდასტურებს. საპენსიო ასაკის ცვლილებამ - გაზრდამ საქართველოში შესაძლებელია საგრძნობლად შეაჩეროს სახელმწიფო პენსიის საბიუჯეტო ხარჯის ზრდა. ამასთან ერთად, აღნიშნულმა რეფორმამ შესაძლებელია შეამციროს პენსიონერების თანაფარდობა სამუშაო ასაკის მოსახლეობასთან, ესეიგი, შესაბამისად, შემცირდება დამოკიდებულების კოეფიციენტიც. ასევე, აღნიშნული პარამეტრული რეფორმა გაზრდის დასაქმების

მაჩვენებლებს (60 წლის და მეტი ასაკის მქონე ადამიანებში) გრძელვადიან პერსპექტივაში.

როგორც ზემოდ აღნიშნეთ, საყურადღებოა ასევე პარამეტრული რეფორმა რომელიც მიზანმიართულია საპენსიო ხარჯების შემცირებაზე ბენეფიციართა ტესტირების (means-testing-ის) მეშვეობით. ასეთი რეფორმის რეზულტატი შესაძლებელია მდგომარეობდეს საპენსიო სარგებლის შემცირებაში გარკვეული კატეგორიის და რაოდენობის ბენეფიციარებისათვის, ან ასევე, მხოლოდ თვით ბენეფიციართა რაოდენობის ცვლილებაში (შემცირებაში). საერთაშორისო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ტესტირების მეთოდი გამოიყენება რათა მოხდეს მაღალშემოსავლიანი ბენეფიციარების გამოვლენა და შესაბამისად მათთვის სახელმწიფო სოციალური პენსიის ოდენობის შემცირება ან, გარკვეულ შემთხვევებში, სრულად გაუქმება. აღსანიშნავია რომ ასეთ შემთხვევაში სახელმწიფო სოციალური პენსიის ფუნქციები მნიშვნელოვნად შეიზღუდება, რადგან ასეთი პენსიის ფუნქცია შემოიფარგლება მხოლოდ სიღარიბის დაძლევის ფუნქციით. ასევე, აქვე აღსანიშნავია, რომ აღნიშნული პარამეტრული რეფორმების მნიშვნელოვანი კონტრარგუმენტი მდგომარეობს იმაში, რომ ასეთმა რეფორმებმა შესაძლოა შეზღუდონ დასაქმების და დანაზოგების შექმნის სტიმულირება ქვეყანაში.

დასკვნა

წლების განმავლობაში საპენსიო სისტემის განხორციელებულმა რეფორმებმა ხელი შეუწყვეს არა მხოლოდ სიღარიბის დაძლევის მექანიზმის ჩამოყალიბებას ქვეყანაში, არამედ, საპენსიო ასაკში მუშაკთა პოტენციური ფინანსური უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად გრძელვადიანი საინვესტიციო შესაძლებლობების განვითარებას დაგრო-

ვებით, სავალდებულო და ნებაყოფლობითი საპენსიო სქემების დანერგვის მეშვეობით. გრძელვადიან პერსპექტივაში, დაგროვებითი საპენსიო სქემების განვითარება მოახდენს გარკვეულ გავლენას სახელმწიფოს საპენ-

სიო პოლიტიკაზე; სახელმწიფოს ჩართულობის როლი სოციალურ პოლიტიკაში და მისი სოციალური ხარჯები შესაძლოა შეიცვალოს დემოგრაფიული ტენდენციების ფონის შესაბამისად.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Asian Development Bank, 2023. "Pension Reform Note," Insurance State Supervision Service of Georgia, 2023. Private Voluntary Pension Insurance and registered Pension Schemes' Statistics. Available at სსიპ საქართველოს დაზღვევის სახელმწიფო ზედამხედველობის სამსახური (insurance.gov.ge)
- Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, 2016. "Pension Reform in Georgia," the Report of the Government of Georgia, Tbilisi, Georgia
- National Statistics Office of Georgia, 2023. Statistics, Population and Demography; Employment and Wages. Available at: Population and Demography - National Statistics Office of Georgia (geostat.ge)
- Parliament of Georgia, 2023. Draft Law: „On Voluntary Private Pension.“ „ნებაყოფლობითი კერძო პენსიის შესახებ“ (რეგისტრაციის № 07-2/193/10, ინიცირებული ვარიანტი, საქართველოს კანონის პროექტი) (parliament.ge) (ქართულ ენაზე)
- Pension Agency, 2022. Annual report 2022. Available at: 2022-annual-report.pdf (pensions.ge) (ქართულ ენაზე)
- Rochlitz, Kathrin, 2015. "Net Pension Replacement Rates." GES-IFO DICE Report 2 / June, pp. 70-72, Munich, Germany. Available at: [Net Pension Replacement Rates \(ifo.de\)](http://Net Pension Replacement Rates (ifo.de))
- World Bank, 2005. Pension Reform Primer: Issues, Challenges, Options and Arguments in Pension Reform. World Bank Pension Reform Primer Series. Washington, DC. Available at: <http://hdl.handle.net/10986/11241>

The Impact of the Development of Funded Pensions on Retirement Policy in Georgia

Tamila Nutsubidze

PhD, Professor, Kutaisi University

Tamila.Nutsubidze@unik.edu.ge

Abstract

The implementation of mandatory and voluntary funded pension schemes contributes to the development of long-term investment opportunities and savings in Georgia to ensure the financial security of workers at retirement age. In the long term, the development of the above-mentioned funded pension schemes is likely to influence the state's pension policy. The role of state involvement in social policy and its social spending may change in line with demographic trends.

Keywords: funded pension, pension reform, retirement / pension policy

JEL: I38

DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.14>

For citation: Nutsubidze T. (2023) The Impact of the Development of Funded Pensions on Retirement Policy in Georgia. International Scientific Conference "Human Capital, Institutions, Economic Growth". Proceedings. Kutaisi University. pp. 112-120. DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.14>

References

- Asian Development Bank, 2023. "Pension Reform Note," **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**
- Insurance State Supervision Service of Georgia, 2023. Private Voluntary Pension Insurance and registered Pension Schemes' Statistics. Available at insurance.gov.ge
- Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, 2016. "Pension Reform in Georgia," the Report of the Government of Georgia, Tbilisi, Georgia
- National Statistics Office of Georgia, 2023. Statistics, Population and Demography; Employment and Wages. Available at: Population and Demography - National Statistics Office of Georgia (geostat.ge)
- Parliament of Georgia, 2023. Draft Law: „On Voluntary Private Pension
- Pension Agency, 2022. Annual report 2022. Available at: 2022-annual-report.pdf (pensions.ge)
- Rochlitz, Kathrin, 2015. "Net Pension Replacement Rates." GES-IFO DICE Report 2 / June, pp. 70-72, Munich, Germany. Available at: [Net Pension Replacement Rates \(ifo.de\)](http://Net Pension Replacement Rates (ifo.de))
- World Bank, 2005. Pension Reform Primer: Issues, Challenges, Options and Arguments in Pension Reform. World Bank Pension Reform Primer Series. Washington, DC. Available at: <http://hdl.handle.net/10986/11241>